

KOSSUTH LAJOS

ÉLET- ÉS JELLEMRAJZ.

IRTA
Dr. VAJDA EMIL

BUDAPEST, 1892.
FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

TARTALOM

BEVEZETÉS.

I.

Hol született Kossuth? Családi leszármazása. Kossuth szülői és azok házi köre. Monoki szép napok. Átköltözés Sátor-A.-Ujhelyre. Tanuló évek.

II.

Pályaválasztás. Folyamodás titkárságért az udvari kanczelláriához. Kosarat kap. Haza megy ügyvédnek. Örvény szélén. Valóság és rágalom. Absens legatus Pozsonyban.

III.

Első szónoklati kísérlet. Népzendülés S.-A.-Ujhelyen. Egy főúri pletyka. Absens legatus a pozsonyi dietán. Országgyűlési tudósítások. Törvényhatósági tudósítások. Kossuth elfogatása.

IV.

Kossuth a börtönben. Országos tiltakozás. K. szabaddá lesz. Megnősül. Átveszi a «Pesti Hírlap» szerkesztését. Hatása a közvéleményre. Széchenyi megtámadja a «Kelet Népé»-vel. Elv és modor. K. visszalépése a «P. Hírlap»-tól. Csendélet Tinnyén. K. és a védegyelet. Kossuth Pestmegye követe.

V.

Az 1847-iki országgyűlés. Ellenzéki programm. Pártok és vezérek. Kossuth felirati javaslata. Győz az alsó, megbukik a felső táblán. Az adminisztratori sérelem. Cselszövés Kossuth megbuktatására. «Egy» szótöbbség. «Legyen tehát harcz.» Márczius 13 és 15. Kossuth újabb fölirati javaslata. Küldöttség Bécsbe. Az első felelős magyar miniszterium névsora. Kossuth és a 48-iki alkotmány. Széchenyi és Deák Kossuth Lajosról.

VI.

Az 1847/8-iki országgyűlés vége. A királyi család Pozsonyban. Pár szó a 48-iki alkotmányról. A szabadságharcz közjogi és erkölcsi okai dióhéjban. Jellasich és Windischgrätz. Nemzeti áldozatkészség pénzben és vérben. Az első képviselőház. Kossuth 200,000 honvédet kér a nemzettől. Megszavazzák egyhangulag. Kossuth intézkedései a haza védelmére. István fhg nem fogadja el a koronát. Eltávozik az országból. Windischgrätz a fővárosba nyomul. Békeküldöttség. Kossuth a tiszai nép közt. Windischgrätz bevonulása Budapestre. A kormány Debreczenbe költözik. A békepárt. A koczka fordul. Diadalt diadal ér. Kossuth kormányzóvá választása. Budavár megvétele. Kossuth bevonulása Budapestre. Orosz invasio. Görgey és a békepárt fondorkodásai. Kossuth hadi terve. Görgey alkudozásai az oroszokkal. Vereség vereségre. A kormány Szegeden és Aradon. Görgey leteszi az álarczot. Kossuth lemondása és menekülése. Világos. Okt. 6. Kossuth bitófán - in effigie.

VII.

Kényuralom, halotti csönd otthon. Az emigráció hivatása Kossuth felfogása szerint. Viddin, első stáció a hontalanság vándorútján. Ujabb pihenő Sumlában. Egy végzetes alternativa. A brussai emlékirat. Beljebbezés Kiutahiába. Minő volt itt az élet. Az Északamerikai Egyesült-Államok közbelépése. A belebbezés vége. A «Mississippi» földéjében. Spezzia. Marseille. Gibraltar. Lissabon. Körút Angolországban. Nagyszerű fogadtatás Southamptonban, Londonban, Birminghamban, mindenfelé. Bucsú Angliától. Félesztendő Észak-Amerikában. A new-yorki bankett. Kossuth ünnepélyes bevezettetése a senatusba és a képviselőházba Washingtonban. Kossuth-dollár. Visszatérés Európába.

VIII.

Kossuth házi élete Londonban. A békepárt írói. Kossuth és a Krim háború. A forradalmi triumvirek kiáltványa. Kossuth és Mazzini. Fekete pontok Ausztria látóhatárán. A magyar emigráció és a Tuillériák. Kossuth első találkozása Napoleon császárral Párisban. A magyar nemzeti igazgatóság. Kossuth megbuktatja az angol kormányt. Kossuth olaszföldön. Kossuth második találkozása Napoleon császárral Wallegioban. Forradalmi bizottság Magyarországon. Villafranca. Consummatum est.

IX.

Kossuth elbúcsúzik Cavourtól. Ennek nyilatkozata a villafrancai békekötésről. Kossuth visszatér Angliába. Borura derű. Koszorus költő és hazafi. Népgyűlés Glasgowban. Kossuth és Garibaldi. Benedek tábornok, a nap hőse. 1860. Kossuth Turinba utazik. Hogyan fogadja őt Cavour és Victor Emmanuel. Szerződés a «Magyar nemzeti igazgatóság» és az olasz kormány között. Fegyverszállítás Keletre. Ujabb magyar légió olasz földön. Tisza Kálmán és Ivánka Imre mint a forradalmi párt küldöttei hazulról. Kossuth Londonban magyar bankót nyomat. Az osztr. császár pöre K. ellen. K. családostul átköltözik Olaszthonba. A koczka vakra fordul. Cavour halála. Köpenyforgatás en gros et en detail. 1861-1867. Ricasoli-Ratazzi. A nemz. igazgatóság feloszlása. Osztr.-porosz háboru. A magyar légió fölbomlása. Nyílt levél Deák Ferenczhez. Megtagadva - kitagadva. Örök dicsőség és mindennapi kenyér. Tu dixisti!

X.

Kossuth Lajos családjáról.

Egy sírkő története. K. levele Zlinszky úrhölgyhöz. Egy alispán K. Lászlóról. K. L. édes anyja osztrák fogságban, Kossuth és a belga kormány. Elv és szívvezeték. Breznayné E. Karolina. Zsulavszkyné K. Emilia. Meghal Newyorkban. Fiai hősök. Ruttkayné Kossuth Lujza. Börtönbe kerül. Kiszabadul. Kiszabadítja Kossuth fiait. Viszi Kiutahiába. Az emigráció hálája. Vissza a hazába. Újabb börtön. Nehéz napok a külföldön. Az első viszontlátás. Az utolsó révpart. Meszlényiné Kossuth Zsuzsanna. Lángész és hajthatlan lélek. «Zsuzsi, a tábori dajka.» Fogságból számkivetésbe. Brüsszel. Newyork. Meg nem hajlik, de megtörik. K. Lajos neje. Mikor a szív választ. Derűre borul. Bujdosás a hazában. Menekülés álruhában. Garasanin. A menekült első öröme. Csendélet Kiutahiában. K. neje és az angol hölgyek. Háztartás Londonban. Kossuth levelei nejehez. Rágalom és valóság. Egy sírkő a genuai temetőben. Kossuth Vilma. Meghal virágkorában. Irányi gyászbeszéde. Kossuth Ferencz és Lajos. Kossuth nevelési rendszere. A montenai vasút és alagút. Olasz állampolgárok, magyar hazafiak.

Kossuth mint ember, szónok és államférfiú.

Motto:

Forradalom, mely bevégezetlen maradt, kivált ha állami és társadalmi nagy problémákat megoldatlanul hagyott a békekornak át, mindaddig ne számíton hű történetesre, míg a modor, melynek pajzsa alatt, és a kérdések, melyekért küzdött, kitisztázva és elfogadva, vagy határozottan visszautasítva nincsenek

Kemény Zsigmond.

(Széchenyi jellemrajzából.)

BEVEZETÉS.

Virágos jó kedv hangzik, harsog, ujjong, tombol nálunk évek óta - sajtóban és közéletben - országszerte! Afajta heje-huja, a minővel egy-egy rövid farsang szokott előttejárni egy hosszú «nagy» bőjtnek; nevető örökösök osztakoznak váratlan dús hagyatékon; s a farizeusok és szaduceusok mámoros csőcseléke tánczolhatott egykor a Golgotha keresztje körül.

Mintha a nemzet minden kíváncsi elvégre csakugyan beteltek volna s Henczidától Bonczidáig aranykalász és aranygerezd nem többé csak mesében igaz költői kép, hanem kézzel fogható valóság, kévébe köthető, hordóba fejthető realis gazdagság volna magyar földön!

Él ugyan még a régi próféták közül «egy». A legnagyobb! Első és utolsó egy személyben, a kinek megtört lelkéből, remegő ajkán és könnyharmatos tollán föl-fölzokog a végzetes fohász: Jerusalemben! convertere ad Dominum Deum tuum... De ki hallgat ma ő rá? ki érti meg? ki érzi át? ki hajlandó megfogadni és követni az ő fuldokolva esdeklő, kétségbeesve jajveszékő,

haragosan villámló, lángostorral sujtó, élő szóban, és holt betűben egyaránt fönséges és velőkiig ható ékesszólásának alkalmi intéseit vagy kitöréseit?

Az az oltár, melyhez ő hívogatja áldozatra a hívőket, romokban hever réges-régen! S a mi ennek helyén, részben köveiből épült: pap és hívő nem viszi oda, sőt onnan vár, onnan hoz kisebb-nagyobb konczot.

S a lobogó vászna, melyet egy elbukott szent ügy világgá futó feje s egy rabigába omló dicső nemzet hazát vesztő kormányzója fáradt kézzel szedett le a rúdról s keblébe rejtve drága kincs gyanánt hordozott és őrzött hontalan bujdosás és ezernyi sanyaruság közepette, hogy alkalmas perczen kibontva, új dicsőséggel lengedezzen a nemzeti föltámadásnak, a Megváltás teljének nagy ünnepén: értéktelen rongydarab a jelen nemzedéknek, mely szívesen és öntudatosan hagyja meg nála, hagyja azt neki továbbra is ereklýéül és szemfedőül!

Tempora mutantur!

Változnak az idők! S idővel és időben emberek és tárgyak! Jelszavak és czélok.

A mi vérpad volt még tegnap pirosra festve, oltárrá avatva nemzeti hősöknek és martiroknak a hazáért ömlő drága vérétől: a fölé elég fátyolnak egy - abrosz, vagy abrosznak - egy fátyol s asztallá válik rögtön, a hol vígan lakmároznak s teli gyomorral és torokkal éltetik a vértanuk..... nagyságát és hazaszeretetét Általok megváltott, de nyomukba nem lépő, martirhamvakkal és nemzeti dicsőséggel nyíltan üzérkedő méltatlan és - falánk utódok!

És a kik oroszlánok valának Branyiszkónál, Komárom bástyáin hősök s büszke foglyok sötét kaszamaták nyirkos oduiban: egerésző macskákká, jámbor kéregetőkké, alázatos szolgákká törpülnek, simulnak, puhulnak vagy vénülnek sanyaru esztendőök állat- és emberszelidítő iskolájában!

Nem hiu remény, nem kába önhittség-e a piczi halálcsengettyűtől, ha ily időben szólal meg - jubiláris életrajzzal, töredékes aforizmákkal, elmosódó gyöngye visszhangul hirdetni megtérést süket füleknek? magukbaszállást és poenitencziát olyanoknak, a kiket megnyerni és megjavítani a Mester isteni szózata sem képes?

Az, hogy méltatlan kézben netán a kötél: nem vonhat le, nem is von le semmit a kis csengő ünnepélyes hangjának gyászos jelentőségéből. De ki gondolna ezzel, mikor kegyeletes egy helyett száz szolgakéz kongat olyan harangokat, a mik terített asztal hirnökei s szórakozni és feledni késztenek, nem emlékezni és vezekleni!!

Mindegy! Az a meggyőződés, hogy lelkünk belső sugallatából erkölcsi köteleességet teljesítünk: méltó kárpótlás és vigasz akármilyen fölsülés vagy üldözésért.

Kossuth és e század bölcsője egymás szomszédságában ringott. S dajkadala mindkettőnek a «Marseillaise» volt.

Együtt nőttek, fejlődtek, izmosodtak, hatottak. Együtt közelednek sirjok felé. S bármelyikök fogja

is megelőzni halálban a másikat, az idők végéig mindenha együtt fogja őket emlegetni az emberiség története...

I. Napoleontól Bismarckig tüneményes nagyságok, halhatatlan szereplők, világtörténelmi óriások hosszú sora vonul végig Európa színpadán e század folytatában... S ha nemzeti hiúságunknak már az is hizeleg, hogy a Montblanc és Monte-Rosa mellé egyenrangú természeti alkotásként állíthatjuk oda örök-köd ülte, százados jég fődte sziklacsúcsaival a Magas-Tátrát; hogyan ne lehetnénk büszkéek, mi tölthetne el inkább hazafi örömmel és önérzettel, ha az nem, hogy a nemzetnek kicsiny és szegény, fajnak csekély és rokontalan magyar nép kebléből vakszerencse pártfogása, véletlen kedvezése, mult idők öröksége nélkül tisztán a saját erejéből, a lángelme és jellemnagyság erkölcsi jogán jut egyenrangú kortársként a megjelölt vakító csoportba Kossuth Lajos, kisebb egyiköknél sem, nagyobb igen soknál, ha a siker eszközei és föltételei között gyakorlati haszna és értéke szerint vesszük latba és számításba azt az aránytalan előnyt, hogy valaki a Rajna, Szajna vagy Themze partján születik s világhírért és örökzöld babérért a francia, német, angol névnek létszámban, vagyonban, befolyásban, tekintélyben nyilatkozó túlsúlyával jelenik meg a küzdőtéren, nemzetközi vetélkedés - és mérkőzéshez.

Bármilyen magas piedestálra helyezi is nemzeti kegyeletünk Széchenyit, a miért egy ezeréves múlt minden fogyatkozását és mulasztását föltárta. És Deákot, a miért egy ezeréves új jövő minden tényezőjét megjelölni és biztosítani iparkodott: a világtörténelem Pantheonában csak a magyar népnek szánt külön fülke fogadja be ily talapzaton emléköket.

A háromszínű lobogóval Kossuth diadalszekere egymagában fogja képviselni és hirdetni a világtörténelem széles országútján a magyar nevet és magyar Geniuszt.

Az osztrák monarchia elszigetelt, korlátolt belügyi kérdéséből ő tette európaivá a magyart!

A kiutahiai fogságból, a southamptoni szószéken, az amerikai körút alatt s később a francia és az olasz kormány kombinációiban ő lehelte a magyar szóba oly varázst, ő szerzett a magyar névnek oly népszerűséget, ő vindikált a magyar államnak oly jelentőséget, ő kölcsönzött a magyar érdekeknek oly nyomatókat, a mi nélkül a passzív ellenállás lassú halálánál, csöndes kimúlásnál, nesztelen végnél egyéb eredményre aligha vezet vala.

E szertelen egyéni túlemelkedésnek a házi környezeten és viszonyokon, ez abszolút nagyságnak az egyéniségben önmagában fatumszerűleg aztán nem is lehetett más, mint tragikái befejezése.

Kossuth Lajos nem halt meg physice a hazáért, mint a csatatér áldozatai és Arad vértanúi. Nem physiologic, mint a döblingi tébolydában a «legnagyobb magyar». Nem erkölcsileg, mint a világosi síkon Görgey Arthur... De meghalt lelkiileg! meg, nem egyszer de százszor, mert csalódott mindenben és mindenekben... S így a legborzasztóbb tragikái bűnhődés: Prometheus lelki kínjai keserítik meg utolsó éveit.

És Magyarország volt kormányzója idegen földön, egy szerény kis szobában, késő éjjel lámpavilágnál íróasztala fölé görbülve, kezében egy kenyérkereső napszámos pennával ma

százszor megrázóbb és tanulságosabb látvány, emberi részvétet és félelmet költeni százszor alkalmasb és méltóbb, mint a silány agyagra szintén isteni szikrát vesztegető ókori Prometheus, kietlen sziklához lánczolva, egy saskeselyűben symbolizált késő szívbéli bánatával.

E modern tragikum annál teljesebb, mert nem hiányzik abból a műbölcsék által előírt, szerintök okvetlenül szükséges - erkölcsi tévedés sem!

Mi lehet az? kiáltanak föl talán meglepetve önök.

Kossuth rendíthetlen «bizalma az ősi erényben!».... felel rá a lélektan és - tapasztalás.

Kossuth lehetetlennek tartotta, hogy a kik vele egy nagy eszme szolgálatába esküdtek, s jutalmul a népszerűség szárnyain a csillagok közé emelkednek, - önként visszatérjenek a porba, magukkal rántva, melynek örök hűséget fogadtak, odavonszolva magukkal a közösen vallott, egekig magasztalt, egyedül üdvözítőnek hirdetett megváltó szent eszmét is.

Innen az a kebelrendítő önkínzás, mely szívszakgató hangokon tör elő, visszafojthatlanul előtör Kossuth minden levelében, iratában, sőt magánbeszélgetés közben is akárhányszor!...

És a mely nem enyhül és nem csökken a történelem vigasztaló azon igazságától sem, mely a halhatatlanság dicsfényében mutatja föl a Kossuthnál politikai religióvá szilárdult és szentesült politikai vezéreszmét.

A magyar nemzet eszményi aspirációi állami önálló, független lét után egykoruak ennek elvesztésével, összeforrvák lételével, vérré váltak millió szívben.

E sok százados közszellem és eszme nem költözött Thökölyvel a nikodémiai virágmezőre. Nem omlott hamuvá és porrá Rákóczyval a rhodostói sír fenekén. Ott lebeg és ragyog a márványlap fölött, mely Bocskay és Bethlen hamvait zárja. S föltámadás reménye nélkül sirba szállni Kossuthnal sem fog, bárhol, bármikor nyílik is ez meg azon koszorus aggastyán előtt, a kit hívei jogosan neveztek el, egy viszontagságos hosszú élet örömtelen, borús alkonyán vallásos hódolattal - szentnek.

S nincs Magyarországon hazafi névre érdemes sem egyén, sem párt, mely végkép kiküszöbölni kívánná a magyar közéletből, a mi sok százados tradíció, millió kebel epedő fohásza ma, de történeti ténynyé változhatik holnap, ha a történet logikája - parancsolja.

Melyik út visz hamarább és kevesebb kockázattal Rómába? nem itt a helye fejtegetni.

Árpád és Bor vére közt bíró csak országunk lehet.

S az ország ítélete a mérleg nyelvét ma a Deák Ferencz közjogi alkotása, a hosszabb és tekervényesebb út felé hajlítja.

E szerény életrajznak nem lehet más feladata annál, hogy hamisítatlan tiszta világításban tüntesse föl azt a másik utat, mely a monoki kuriától a turini remetelakig nyúlik; és a melyen

meghajtva, de meg nem törve, a lelki erőnek és erkölcsi fenségnek örök mintaképe gyanánt haladt másíthatlan végcélja felé jó és balsorsban, milliók sorsát intézve és mindenektől elhagyatva, a volt magyar kormányzó, most hazátlan világpolgár, Kossuth Lajos.

Az utókor részrehajlatlan birói széke előtt, közbejövő események akár közelebb fogják vinni a magyar államhajót, akár messzebb sodorni a révparttól, melyen belül a Kossuth által áhitott és keresett «jobb és szebb» világ lappang kiaknázhatlan anyagi kincseivel, paradicsomi kényelmével és boldogságával - az utókor ítélőszéke előtt fog csak eldőlni végérvényesen: kiknek van, illetőleg kiknek volt hát igazuk?

Azoknak-e, a kik nagy garra, de annál kevesebb szerénységgel vetik oda a türelmes papirra fitymáló véleményüket, hogy Kossuth mai magatartásában lehet következetesség, de nincsen hazafiság!

Vagy Eötvös Józsefnek, a ki egy rokon konkrét esettel kapcsolatosan, örökérvényű axioma gyanánt proklamálja, hogy - nem a cél, melyet magunk elé tűztünk, hanem az, hogy rendíthetetlenül hívek maradtunk e célhoz, adja meg becsét munkánknak. A gyermek, a ki így építi fel kártyavárát, ép oly büszkén nézhet kész művére, mint Bramante Péter a Szt-Péter templomára.

Igaz, hogy ezt nem Eötvös, az államférfiú, hanem Eötvös, a költő, s nem a XIX. század uralkodó eszméi közt, hanem egyik regényében, a hős ajkával mondja.

A megelőző kegyetlen megrovás pedig, mely Kossuthtól már nemcsak a magyar állampolgár, de a magyar hazafi címet is megvonni és megtagadni merészli, nagyon is reális emberektől ered; közmondásos okos Páloktól, a kik mindig tudják, mit kaszálnak... S legtöbbször azt is, mily napszámért?...

Legyen nekik az ő - lénungjok szerint!

Székel-Udvarhelyt, 1892 márcz. 15.

Dr. Vajda Emil.

<http://mektukor.oszk.hu/07700/07781/07781.htm>